

ŠOLSTVO V SELŠKI DOLINI NEKOČ IN DANES

Rojstno leto slovenskega šolstva je leto 1773, ko je Blaž Kumerdej poslal dunajski vladi predloge, kako naj bi se razvijalo šolstvo na Kranjskem. Ohranjen je ukaz loškega glavarja županom, naj naznanijo ljudstvu, da se bodo odprle trivialne šole v selški, poljanski in žirovski fari, v Loki pa poleg trivialne še glavna šola pri nunah klarisah. Šolski pouk so v dolini začeli: leta 1778 v Selcih, 1815 v Železnikih, 1852 v Sorici, 1871 v Bukovščici, 1893 v Dražgošah, 1895 na Zalem logu, 1896 pri Lenartu in v Davči, okoli 1900 na Bukovici, 1904 v Podlonku, 1906 v Zabrdru in 1907 v Martinj vrhu.

Ovira pri ustanavljanju šol so bili slabi prostori, slabe poti, nestalni in nizki dohodki učiteljev in marsikje tudi nerazumevanje staršev za potrebo šolanja.

Na slovenskem ozemlju so bili do 1918 za šole v veljavi zakoni avstroogrske monarhije in terezijanske šolske reforme. Vrhovna oblast je bil sprva knezoškofijski konzistorij, potem ministrstvo za uk in bogočastje, po 1919 višji šolski svet in od 1931 banska uprava. Za partizansko šolstvo je bilo poverjeništvo za Gorenjsko. Od 1945 je šolstvo vodilo ministrstvo za prosveto, sedaj republiški sekretariat za šolstvo.

Od 1792 so imeli nadzorstvo nad osnovnimi šolami okrožni šolski komisarji, ki so jih plačevali iz premoženja cerkvenih bratovščin. Opravljali pa so nadzorstvo glavar, okrajni in krajevni šolski svet. Okrajni šolski nadzornik je nadzoroval pedagoško delo. Krajevni nadzornik je bil župan ali župnik. Šolske oblasti so s šolami uradovale po nemško do leta 1918. Učenci so skozi šest let obiskovali šolo vsak dan, zadnji dve leti po enkrat ali dvakrat na teden. Četrtek je bil prost dan, takrat je imela pouk ponavljalna šola. Pouk je trajal od srede septembra do konca julija. Obisk šole so ovirale pogostne otroške nalezljive bolezni, neprehodne poti pozimi, pomanjkanje kuriva v šolah in zaposlitev otrok pri kmetiskem delu.

Plače učiteljev so bile pod avstrijsko upravo silno nizke. Kraljevina SHS jih je sicer nekoliko izboljšala, vendar so bile še preslabe. Učitelj je bil dve leti pripravnik in ga je oblast lahko po svoji volji prestavljala. Po strokovnem izpitu je smel zaprositi za definitivno namestitev. Definitivni učitelj je bil lahko prestavljen po lastni prošnji ali zaradi prekrškov, včasih tudi iz strankarskih ozirov.

Po zadnji vojni je osnovno šolstvo doživelo znatne upravne in pedagoške reforme. V dolini je zdaj ena centralna šola, to je osemletka v Železnikih. K njej pripada sedem podružničnih šol: v Davči, Dražgošah, Martinj vrhu, Podlonku, Selcih, Sorici in Zabrdru. Tri šole — na Bukovici, v Bukovščici in pri Lenartu pa spadajo k centralni šoli Petra Kavčiča v Škofji Loki. Glavne poteze šolske reforme so razvidne iz opisa centralne šole v Železnikih.

Dokler še ni bilo šole v Železnikih, piše Jožef Levičnik leta 1898, so učili le »veroznanstvo« v župnišču. Spraševanje je bilo javno s prižnice v cerkvi. Šolo so ustanovili leta 1815 po prizadevanju župnika Grošla in sprva uporabljali najete prostore. Ko je Grošlu Agata Megušar iz Smoleve izročila svoje posestvo, ga je ta prodal in naložil denar na obresti za šolo. Leta 1842 so kupili hišo dr. Blaža Hrovata (Chrobatha). Pouk v lastni stavbi se je začel jeseni 1842. Na Grošlovem nagrobniku na južni steni cerkve je napis: »Michael Groshel fairmaster ozha teh bogeh ustvarnik te shole MDCCCXVI«, tj. 1816.

Od leta 1815 do smrti 1855 je bil učitelj Jakob Demšar. Po Demšarjevi smrti se je lotil učiteljevanja Jožef Levičnik (glej prispevek Pomembni rojak!) in učil 48 let do leta 1903. Šola je bila enorazrednica do leta 1898, to je 83 let, tedaj je dobila še drugi razred. Premožni starši so nadarjene otroke pošiljali v loško šolo in tudi nekateri revni nadarjeni so obiskovali šolo v Loki ali drugod. Razen Demšarja in Levičnika sta bila pomembna učitelja v Železnikih Anton Sonc (1904—1909) in Melhior Dolenc (1910—1914). Od učencev v stari šoli so mnogi postali pomembni kulturni delavci. Zlato knjigo, ki so vanjo vpisovali najboljše učence od leta 1856 do 1903, hrani zdaj loški muzej. Črna knjiga najslabših učencev je obstajala od 1864 do 1894.

Pred 1. svetovno vojno poslopje ni več ustrezalo vedno večjim potrebam. Leta 1912 se je sestala prva komisija za novo šolo. Izbrala je prostor na Otokih, kar je povzročilo spor med tržani in okoliškimi vaščani. V 1. svetovni vojni je primanjkovalo učiteljev, pouk so ovirale razne nalezljive bolezni in večkrat so bile nepredvidene počitnice. Leta 1917 so v šoli nastanili bolne vojake.

Leta 1920 so bili v Železnikih že štirje razredi. Ker v šoli ni bilo dovolj učilnic, je šolsko vodstvo najelo sobe po drugih hišah. Nekateri učenci so obiskovali 5. in 6. razred v Selcih. Leta 1935 je bil tudi v Železnikih odprt 5. razred. Do gradnje nove šole še ni prišlo, ker so bila mnenja glede predvidenega zemljišča še vedno deljena.

Ob veliki gospodarski krizi je bil trg Železniki zelo prizadet. Zavlada la je precejšnja brezposelnost, šolarji so trpeli pomanjkanje. Krajevni šolski odbor je organiziral šolsko kuhinjo, ki je tri leta nudila revnim učencem zajtrk. Stroške so krili s prostovoljnimi prispevki premožnih in s podporo šolskega odbora. Vsako leto so priredili božičnico in obdarovali najpotrebnejše z obleko in obutvijo. Tudi dobiček od šolskih prireditev je šel v ta sklad.

Med obema vojnama so službovali v Železnikih učitelji Hinko Klavora, Josip Primožič, Janko Gnezda, Oskar Hrast, Marija Sajovic, Justina Kmet, Francka Grohar, Zalika Kemperle, Edvin Klemente, Anton Kopčavar in še nekateri drugi.

Ko je leta 1941 okupator zasedel Jugoslavijo, so prišli hudi časi za železnikarsko šolo. Slovensko učiteljstvo so pregnali in nastopile so nemške učiteljice. Okrnjeni pouk je bil v nemškem jeziku in v nacističnem duhu. V začetku so prihajale prave učiteljice, pozneje natararice, frizerke in druge. Odnosi med učiteljicami in učenci so bili nemogoči, na eni strani zaničevanje vsega, kar je slovensko, na drugi pa odpor proti vsemu nemškemu. Večerni tečajji za odrasle so se tudi slabo obnesli. Spočetka je pod pritiskom precej ljudi obiskovalo tečaj, potem vedno manj, tako da so tečajji kmalu prenehali. Najbolj osovraženo učiteljico Marijano so leta 1943 partizani odpeljali. Ker so se drugi učitelji čutili ogrožene, so šolo zaprli. Strah, da se bodo otroci vzgajali v nemškem duhu, je

bil sedaj odveč. V šolske prostore so Nemci spravljali žito, ki so ga jemali kmetom.

Že prej slabo šolsko poslopje je bilo med okupacijo uničeno. Ob napadu enot IX. korpusa 23. 10. 1944 je bilo požgano, da se ne bi v šolske prostore vselil sovražnik. Nemci so odpeljali večino knjig iz učiteljske in šolarske knjižnice. Nekaj knjig so med nakladanjem na avto vzeli otroci in jih odnesli domov.

Šolska mladina je sodelovala v NOB. Prvi pionirji, ki so opravljali obveščevalne in sabotažne akcije, so bili združeni v organizirani skupini Rdeča roža. V decembru leta 1944 je bila ustanovljena pionirska brigada Ratitovec. Štela je 180 pionirjev. V marcu 1945 je z odraslimi odšlo v gozdove tudi nekaj pionirjev.

Po osvoboditvi je bil pouk v dveh sobah v stavbi krajevne ljudskega odbora, ker šolsko poslopje ni bilo več primerno za obnovo. Šola je obiskovalo 130 otrok v štirih oddelkih. V isti stavbi se je pričela tudi strokovno nadaljevalna šola. Leta 1947 so odprli 5. razred osnovne šole, ki je imel učilnico pri Kosmovih. V isti učilnici so imeli dvakrat tedensko pouk vajenci Naproze. Zaradi pomanjkanja učiteljev je bil pouk skrčen.

V šol. letu 1950/51 so ustanovili nižjo gimnazijo. Uvedli so pouk nemščine. Sprva je bilo dosti težav. Za nekatere predmete je primanjkovalo učiteljev. Iz drugih šolskih okolišev doline so obiskovali nižjo gimnazijo le nekateri, ker za vse ta pouk ni bil obvezen. Vpis je bil pa vendarle vsako leto večji. Ob reorganizaciji šol. leta 1957 je občinski ljudski odbor v Železnikih ukinil nižjo gimnazijo in ustanovil osemletko. Tedaj so se v 7. in 8. razred prešolali tudi učenci iz okoliša selške šole. Že takrat je bilo 14 oddelkov s 413 učenci. Po sklepu sveta za šolstvo je bila kot tuj jezik namesto nemščine uvedena angleščina. Osemletka v Železnikih je postala osrednja šola v Selški dolini. Le šole iz spodnjega konca doline so bile priključene osemletki v Škofji Loki.

Leta 1959/60 je pričel veljati nov zakon o osnovni šoli, ki je v šolsko življenje prinesel pomembne spremembe. Učiteljski zbor je postal organ družbenega samoupravljanja. Pripravil je osnovne samoupravne akte: statut šole, pravilnik o delitvi dohodka in pravilnik o delitvi osebnih dohodkov. V šol. letu 1961/62 je šola postala finančno samostojen zavod. Sredstva dobiva od temeljne izobraževalne skupnosti občine. V letu 1963 so se vse do tedaj proračunsko samostojne podružnične šole priključile k matični šoli Železniki. Pri TIS ima šola Železniki svojega zastopnika.

Nova organizacija medobčinskih zavodov za prosvetno pedagoško službo je v marsičem izboljšala svetovalsko delo. Sedaj izvaja družbeni nadzor zavod za šolstvo SRS, enota Kranj in pošilja pedagoške svetovalce. Učiteljstvo se usposablja in izpopolnjuje na seminarjih, tečajih, strokovnih aktivih, hospitacijah in vzornih nastopih.

Sedaj poučujejo na osemletki naslednji razredni učitelji: Marija Bertoncelj, Anči Bogataj, Mira Gaser, Mojca Kankelj, Helena Kramar, Jožica Markelj, Zvonka Podnar, Rezika Potočnik, Cilka Sep, Jože Šmid in Kati Verčič. Predmetni učitelji so: Nataša Benedik, Franc Berčič, Filip Gartner, Cveta Košmelj, Barbka Kumer, Polde Nastran, Franc in Marija Plešec, Martina Sedej, Lucija Šmid, Ladi Trojar, Sašo Zagoršek, Vera Završan, ravnatelj pa je Franc Benedik. Za samoupravno vodenje skrbita svet šole in upravni odbor. Leta 1967 so osnovali »malo šolo« kot pripravo na vstop v 1. razred. Leta 1968 je pričel z delom »vrtec« kot vzgojnovarstveni oddelek za predšolske otroke. Leta 1970 so uvedli v višjih razredih kabinetni pouk.

Za ponazoritev pouka ima šola po kabinetih mnogo učil. Učiteljem je na voljo strokovna, učencem pionirska knjižnica.

V zadnjih letih je v Železnikih približno po 600 učencev. Učni uspeh je 97 %. Slabim učencem nudijo učitelji dopolnilni pouk med šolskim letom in o počitnicah. Posebno pozornost posvečajo učencem iz socialno ogroženih družin. Starši se udeležujejo roditeljskih sestankov in prihajajo h govorilnim uram. Šola jim pomaga pri poklicnem usmerjanju.

Pouk dopolnjujejo razne interesne dejavnosti. V kulturno prosvetni sekciji delujejo literarni, dramski, glasbeni, folklorni in likovni krožek. Učenci že več let tekmujejo za Cicibanovo in Prešernovo bralno značko. Večkrat so že učence obiskali slovenski književniki in jim brali odlomke svojih del ter se z njimi pogovarjali. Učenci izdajajo svoje glasilo Mlade poti. Na medobčinskem tekmovanju je bilo ocenjeno kot tretje najboljšo v republiki. Mladinska organizacija je pripravila »srečanje mladih talentov«. Člani matematičnega krožka so tekmovali za Vegov znak. Pevski zbor nastopa na šolskih prireditvah in samostojnih koncertih. Na šoli so še lutkovni, šahovski in foto krožek, družina prometnikov in mladi tehniki. Mladina se močno udejstvuje v športu in nastopa na raznih prireditvah in tekmovanjih. Učenci sodelujejo pri Titovi štafeti, Kurirčkovi pošti in prireditvah »po poteh partizanske Jelovice«. Vsako leto praznuje šola novoletno jelko in obdaruje mladino s pomočjo podjetij in organizacij. Razredi prireajo poučne ekskurzije, konec leta pa primerne izlete.

Zdravstveno stanje učencev je prav dobro. Redno so cepljenja proti raznim boleznim. Na šolo prihaja sanitarni inšpektor. Veliko otrok je šlo v zadnjih desetletjih v poletne zdravstvene kolonije. Taboriška organizacija prireja taborjenja ob morju. Mnogo jih je že letovalo v Fažani, v Banjolah, Valdoltri in drugod. Mlečna kuhinja je po osvoboditvi dobivala mednarodno pomoč RK, sedaj se vzdržuje s prispevki staršev.

Po osvoboditvi je bila potreba po novi šoli zelo nujna in končno so začeli graditi šolsko poslopje na Otokih. Pri gradnji so pomagali udarniki iz vseh podjetij doline in posamezniki. Slovesna otvoritev je bila 26. 9. 1948, vendar načrt še ni bil izpolnjen do konca. Leta 1960 so naročili izdelavo projekta za gradnjo normalnih in specialnih učilnic, upravnih prostorov in telovadnice, toda zaradi raznih zaprek in gospodarske reforme z gradnjo niso mogli pričeti. Na sestankih delovnih skupnosti podjetij so sklenili, da vsak zaposlenec prispeva 1 % od osebnega dohodka, podjetja pa dodajo še 0,5 % na vsakega zaposlenega.

Sola v Železnikih
Foto France Planina

Zavezala so se, da bodo sredstva mesečno nakazovala. V letu 1966 se je gradnja res pričela in leta 1967 so novi del šolskega poslopja — trakt s 6 učilnicami, vezni trakt z garderobami in upravnimi prostori — slovesno odprli. S tem je bila končana prva etapa gradnje. V avgustu 1968 so Železnikarji postavili čakalnico na avtobusni postaji za šolarje. Referendum za samoprispevek je bil uspešno izglasovan 21. 4. 1968 v občini Škofja Loka. V programu tega referenduma so bile razne šolske zgradbe v občini in šolska telovadnica. Dne 7. 9. 1969 je bila otvoritev moderne telovadnice na prostoru, kjer je bilo prej igrišče. Za novo igrišče je šola že leta 1970 odkupila primerno zemljišče. Predvideno je, da bodo tudi podružnične šole dobile sredstva za obnovo slabih poslopij in za ureditev igrišč.

Podružnične šole Železnikov

Selca

Iz stare kronike, Kosovih Doneskov k zgodovini Škofje Loke, Andrejkovih Doneskov k zgodovini šolstva v Selcih in starih učiteljskih glasil je razvidno, da je bil v Selcih zasilni šolski pouk že leta 1778. Prvi učitelj Ivan Notar je odšel leta 1790 v Poljane, za njim je učil Josip Depovšek. Po letu 1795 ni nobenih podatkov o šoli, najbrž je tedaj prenehala in spet oživila leta 1815, ko jo je predlagal okrajni komisariat in so 5. marca 1815 postavili krajevni šolski svet ob navzočnosti nadžupana Jakoba Šlibarja in župana Antona Habjana in več odbornikov. Tretji znani učitelj je bil domačin Franc Luznar-Knefcov. Šolski prostori so bili v stari, slabi mežnariji, sedaj hiša št. 18. Leta 1817 so preuredili mežnarijo za šolo. Vrstili so se učitelji: Andrej Štancar, Marko Kovšca, Lovro Veber. Selčani so leta 1882 postavili nagrobni spomenik Francu Luznarju, ki je služboval v Selcih celih 40 let.

Leta 1876 so že mislili na novo šolo, ker se je v učni sobi pogreznil strop. Določili so 30 % občinsko doklado na direktne davke. Jeseni 1890 se je šola preselila v novo stavbo. Otrok je bilo že nad 200, šola je postala dvorazrednica. Prišla je nova učiteljica Leopoldina Rozman. Odlok o obveznem šolanju je že dolgo veljal, a mnogi starši so temu zelo nasprotovali. Upravitelj Mihael Bergant je zapisal v kroniko, da je nekaterim več za teleta kot za otroka v šoli. Tudi učitelj Nikolaj Stanonik, ki je služboval tu za Bergantom več let, se je le počasi in težko vživljal v nove razmere in je glede obiska staršem preveč popuščal. Njegov naslednik Josip Jeglič je zato imel veliko težav. Tudi njegovi nasledniki so se še nekaj časa borili za redni obisk šole. V šolskem letu 1904/05 so v Selcih odprli tretji razred. Učili so Josip Jeglič, Kati Milač in Mara Mlakar. Otroci iz Kališ, Lajš in Golice so imeli pouk le dve uri dnevno, iz Zabrekevev so prihajali le dvakrat na teden. Selški učitelji so hodili učiti tudi v ekskurendni (oddaljeni, zunanji) šoli v Podlonku in Podblici. Po Jegličevi smrti 1904 je vodstvo šole prevzel Ivan Mihelčič.

Med prvo svetovno vojno so bili učitelji vpoklicani, otroci so morali pomagati doma pri kmetskih delih, šolsko stavbo je zasedlo vojaštvo, šola je začasno vodila učiteljica Ema Peče.

Po vojni so se razmere zboljšale. Leta 1919 so odprli 4. razred, naslednje leto še 5. Leta 1925 je šola končno dobila elektriko. Učencev je bilo leto za letom več, leta 1931 sta dva razreda že imela vzporednici. Po odhodu Ivana Mihelčiča, ki je v Selcih služboval 17 let in vneto vodil pevski zbor, so se učitelji zelo menjavali. Med drugimi so tu službovali: Vida Blaznik, Milka Dem-

Šola v Selcih

Foto France Planina

šar, Štefka Gaspari, Julija Grilc, Valerija Ivanc, Ana Kalan, Mirko Kovač, Marija Križman, Lojze Markič, Stanka Meško-Mihelčič, Ivo Mihelič, Janja Miklavčič, Franc in Tinca Može, Berta Pagon, Edvard Sosič, Vida Štolfa, Ivan in Marija Tome.

V selško šolo sem prišla leta 1936, ko je bila že šestrazrednica. Takrat je bilo šest učnih moči: 4 ženske in 2 moška. Učiteljstvo so pogosto premeščali, le Vida Štolfa je bila v Selcih 12 let. Kot nekoč so tudi v letih pred okupacijo s posebno vnemo gojili petje. Zbor je z velikim uspehom nastopal v raznih krajih pod vodstvom učitelja Jožeta Zupančiča, ki je prišel iz Dražgoš. Selško šolo je vodil 11 let. Šola je zelo skrbela tudi za pouk kmetijstva.

Po začetku okupacije leta 1941 so Nemci odpeljali v izgnanstvo oba učitelja Zupančiča in Markiča, po učiteljice je prišla policija. Šolo so za nekaj časa zapečatili. Kmalu so prišli nemški učitelji, med prvimi je bil neki univerzitetni profesor z Dunaja, ki ni bil hitlerjanec. Pozneje so prihajale tečajnice, ki naj bi vzgajale mladino v nacističnem duhu. Toda uspeha ni bilo ne v šoli, ne na tečajih odraslih. Otroke so po domovih poučevale nekatere prostovoljke, med njimi Ivanka Ravnihar-Krek.

Po osvoboditvi ni bilo mogoče šolskega poslopja takoj popraviti, vendar smo že 12. maja 1945 začeli s poukom v dnevni sobi Kramarjeve hiše, sedaj št. 10. Dva meseca sem tedaj učila okoli 70 otrok v dveh oddelkih. Redno šolsko leto smo pričeli 15. oktobra 1945. Vrnil se je upravitelj Jože Zupančič. Razen mene so bile učiteljice še Srečka Poljšak in začetnici Minka Hafner in Vera Vidic. Šele marca 1946 smo se selili v zasilno obnovljeno šolo. Pozimi 1945/46 smo imeli v šoli kmetijsko nadaljevalni tečaj za okoli 50 fantov in deklet. V šolskem letu 1946/47 je bilo spet 6 razredov s 6 učnimi močmi in 223 učenci. Šola je prirejala tudi izobraževalne tečaje za odrasle, ki so bili med okupacijo prikrášani za osnovnošolsko izobrazbo. Dolgoletni upravitelj Zupančič je bil

s šolskim letom 1947/48 premeščen v Železnike, zato sem bila tisto leto začasna upraviteljica. Šola je bila brez najnujnejših sredstev, drva so ljudje šoli darovali. V naslednjem letu je prevzel vodstvo šole učitelj Niko Prestor. Ker se je v Železnikih osnovala sedemletka, so učenci s Studena in Češnjice in tudi nekateri iz Selc prestopili v Železnike. Ko so leta 1949/50 odpri v Železnikih nižjo gimnazijo, so se tudi iz Selc mnogi vpisali vanjo. Leta 1956 je bilo v domači šoli le 143 učencev. V 6. oddelku je bil kombiniran pouk za 6. in 7. razred, pozneje pa je bil 7. razred kombiniran z 8. razredom. Leta 1965/66 so bili v Selca začasno prešolani učenci nižjih razredov z Zalega loga, ker v Železnikih še ni bilo dovolj učilnic. Ti učenci so obiskovali šolo v Selcih dve leti. Imeli so urejen prevoz. Čez nekaj let je občina ukinila višje razrede v Selcih, da so ostali le štirje razredi, učencem višjih razredov so zagotovili prevoz v Železnike.

Razen že omenjenih učiteljev so po osvoboditvi službovali v Selcih še: Janko Bešter, Slavka Bevk, Tone Bogataj, Slavko Bohanec, Marica Černjavski, Francka Gruber, Marica Kokalj, Cveta Košmelj, Marija Kožuh, Milena Kumelj, Jožica Lakner, Milojka Nanut, Marija Peternelj, Mirko Pintar, Andrej Pirjevec, Maksa Podnar, Marija Rak, Marinka Šega, Francka Šenk, Metod Šifrer, Pepca Zajec. Sedaj so v Selcih štiri učne moči: vodja Peter Frelj in učiteljice Milka Gartner, Minka Hafner in Marija Lotrič.

Po osvoboditvi ustanovljena pionirska organizacija se imenuje Blažev odred po rojaku borcu Otonu Vrhuncu-Blažu. Pionirji so že sodelovali pri mnogih akcijah, med drugim pri odkritju spomenika talcev pri Dolenji vasi, ki ga je selška šola nato leta 1968 prejela v varstvo.

Šolsko poslopje je bilo po vojni v zelo slabem stanju. Postopoma ga obnavljajo in zboljšujejo. Za popravila se je posebno zavzel upravitelj Franc Fojkar v letih okoli 1954. Leta 1959 je upravitelj Marjan Knè pripravljajl gradnjo nove stavbe, s čimer so bili sporazumni tudi Selčani in občina, toda razni ukrepi so to preprečili in šola je še vedno navezana na staro stavbo.

Sorica

Za selško in železnikarsko je soriška tretja najstarejša šola na Selškem. Ustanovili so jo leta 1852. Pouk je bil sprva v zelo slabem prostoru, leta 1855 pa so prezidali staro mežnarijo za šolo. Prebivalci soriškega šolskega okoliša tedaj še niso bili naklonjeni šoli. Prvi učitelj Dolinar je izjavil, da je v štiritletnem službovanju v Sorici okusil veliko hudega. Vedno je bilo zelo mnogo neopravičenih zamud. Starši niso čutili potrebe, da bi se otroci šolali. Ponavljajlna šola se jim je pa zdela odveč. V šolskem letu 1888/89 je učitelj zbolel in vse leto ni bilo pouka. Okrajni šolski svet je prepovedal uporabljati učiteljsko stanovanje v šoli kot zdravju škodljivo in neprimerno. Leta 1891 so Soričani s posojilom in z darovi dozidali novo poslopje. V novi zgradbi se je začel pouk jeseni 1892. Poučeval je učitelj Josip Primožič. Do tedaj se je v Sorici zvrstilo 14 učiteljev. Leta 1894 je soriški učitelj imel ekskurendno šolo na Zalem logu. Nekaj časa je hodil tudi v Davčo.

Po koncu 1. svetovne vojne so 29. novembra 1918 zasedli Sorico Italijani. Že čez nekaj dni so preprečili odhod poštnega voza in so Soričani ostali brez zveze z osvobojenim delom doline. Italijani so sprva dovolili šolski pouk, otrokom so celo dajali malico iz vojaške kuhinje. Toda kmalu so spoznali, da se v šoli goji slovenski duh. Poleti 1919 so nastavili italijanskega učitelja in v razredu obesili sliko italijanskega kralja. Nekaj časa sta učila slovenski in itali-

Davča, Na jezeru

Foto arh. Tone Mlakar

Ob dnevu teric

Foto arh. Tone Mlakar

janski učitelj. K pouku italijanščine je hodilo le malo otrok. Redni pouk je preprečila huda griža. Ko se je pouk spet pričel, italijanskega učitelja ni bilo več v šolo. Iz Sorice so Italijani odšli 2. junija 1920. V šolski stavbi so naredili veliko škode.

V Jugoslaviji je šola prav zaživela in začela pomembno narodnostno delo med potomci nekdanjih tirolskih priseljencev, ki so še vedno uporabljali izraze iz govorcev davnih prednikov. V šolskem letu 1921/22 so osnovali drugi razred in dobili še eno učno moč. Leta 1925 je odšel šolski upravitelj Josip Primožič, ki je mnogo prispeval za napredek šole in vasi. Njegovo delo je nadaljeval skladatelj Martin Železnik.

Druga svetovna vojna je spet usodno posegla v soriško šolo. Jugoslovanska obmejna straža je zapustila Sorico 12. aprila 1941. Prišle so italijanske čete, ki pa so ostale le do 1. maja 1941. Nato so prišli Nemci in takoj razrešili službe oba učitelja. Upravitelju Železniku so ukazali, naj se takoj izseli iz šolskega poslopja. Prišel je nemški učitelj, a ni imel rednega pouka, vodil je le občasne tečaje. V šoli so Nemci prirejali razne zabave. Ko so v Sorici počile prve partizanske puške, so nemški učitelji odšli in šolo je zasedla nemška vojska. V njej je zaslíševala in obsojala ljudi. Najhujši so bili esesovci. Sorico so zapustili 3. maja 1945. Takoj je prišla v vas NOV. V šoli je spet nastopil službo upravitelj Martin Železnik, pozneje je prišla še učiteljica. Redni pouk se je začel šele 16. novembra 1945, ko so stavbo vsaj nekoliko uredili za pouk. Odslej je pouk v redu potekal. Upravitelj Železnik je jeseni 1946 odšel v Kranj, nadomestil ga je Janko Bidovec. Poučeval je dopoldne in popoldne in deloval tudi izven šole. Starši so se vedno bolj zanimali za uspehe svojih otrok. Prvi roditeljski sestanek je bil leta 1949.

Učenci so se včlanili v pionirsko organizacijo in izvedli mnogo akcij, pogozdovali so, pomagali pri raznih delih v šoli in okolici, pri gradnji združnega doma so opravili čez tisoč delovnih ur. Leta 1965 so sodelovali kot statisti pri snemanju filma Lucija. Tudi pri pripravah in proslavi ob stoletnici Groharjevega rojstva so pridno pomagali.

V Sorici so večkrat razsajale nalezljive bolezni. Okoli leta 1900 se je pojavila huda očesna bolezen trahom, kar je nekaj izrednega za te kraje. Po 1. svetovni vojni je zaradi griže umrlo nekaj otrok. Tudi za škrlatinko so bolehal. Mlečna kuhinja obstaja v šoli od leta 1956.

Šolsko poslopje so prvokrat popravljali leta 1922. Leta 1934 je treščilo v šolo in zato nekaj časa ni bilo pouka. Potrebno je bilo temeljito popravilo. Poslopje je bilo najbolj poškodovano po vojni 1945. Ni bilo opreme, ne učil, ne knjižnice. Nekaj časa je bila ena učilnica v KZ, pozneje v Gasilskem domu. Šele leta 1968 so šolo temeljito obnovili. Stavba je sedaj bolje izkoriščena. Učiteljsko stanovanje so pripravili v Gasilskem domu.

V Sorici je nekaj let služboval Albin Rehberger, več let Drago in Pavla Kajfež. Sedaj pa poučujeta že nekaj let Miro in Jožica Kačar.

Dražgoše

Do leta 1893 je župnik poučeval otroke poleg verouka še branje, pisanje in računstvo. Leta 1893 so ustanovili enorazredno ljudsko šolo. Pouk je bil v stari mežnariji. V pritličju je bilo dvosobno učiteljsko stanovanje, zgoraj pa učilnica. Vse je bilo zelo skromno urejeno. Prvi učitelj Ivan Stupica, oče slikarja Gabrijela Stupice, je služboval v Dražgošah 24 let. Nekaj let je oskrboval tudi šolo

v Podblici. Bil je vesten šolnik in dober organizator. V začetku redne šole so se vaščani težko navajali na šolsko obveznost. Počasi pa so le spoznali, kako potrebno je šolanje otrok. Med 1. svetovno vojno je šola upoštevala potrebo, da šolarji pomagajo pri poljskem delu in je izostanke včasih izjemno spregledala, npr. za »krompirjeve počitnice« spomladi in jeseni.

Ko je leta 1927 odšel prvi učitelj Stupica v Mošnje, je nastopila službo učiteljica Alojzija Jeglič, ki je ostala v Dražgošah 34 let. Vse svoje sposobnosti je posvetila šoli in izvenšolskemu delu.

Po vojni je obiskovalo šolo po 110 do 120 otrok. Zato se je šola leta 1925 razširila v dvorazrednico. Za novo učno moč so v šoli uredili dve sobici. Leta 1927 je nastopil službo dražgoškega učitelja Josip Zupančič in ostal tu osem let. Učitelja sta delovala v Prosvetnem in v Sokolskem društvu. Obe društvi sta imeli svoj dom. Za Zupančičem sta bila dalj časa v Dražgošah Jelka Veber in učitelj Pertot. Učitelji so se prav do 2. svetovne vojne pogosto menjavali, le Jegličeva je še ostala v Dražgošah.

Ob okupaciji so Nemci hoteli učiteljico izseliti, a se je prej umaknila v Ljubljano. V avgustu 1941 je bila preko Jelovice in Dražgoš prva hajka. Med žrtvami, ki so jih Nemci ustrelili po znani dražgoški bitki od 9. do 11. januarja 1942, so bili tudi šolarji. Preostale prebivalce so odgnali in vas požgali in porušili, med drugim tudi šolo. Uničen je bil ves inventar, knjižnica, učila, uradne knjige, ves arhiv in tudi stanovanje odsotne učiteljice.

V času okupacije je bil nekaj mesecev v letu 1945 zasilni pouk na Rudnem. Poučevala sta Jože Žbontar in Marija Vrhunc. Takoj po osvoboditvi se je vrnila učiteljica Jegličeva. Zelo si je prizadevala, da so uredili zasilno učilnico v gasilskem domu na Rudnem. Ker je učiteljica zaradi slabega vida želela iti v pokoj, bi ostala šola brez učitelja. Zato je s poukom nadaljevala. Šola se je preselila z Rudna v Dražgoše, v zasilno barako. Za učiteljico je kmet Marenk prepustil svojo kaščo. Ko je obnovitvena zadruga zidala nove stavbe, so šolski otroci pridno pomagali. Pomagali so tudi pri poljskem delu. Kljub temu so redno prihajali k pouku. Poverjenišтво za prosveto in kulturo v Kranju je učiteljici Jegličevi dalo priznanje za uspešno delo pod težkimi pogoji. Leta 1951 je bila upokojena po 41-letni delovni dobi. Bila je odlikovana z redom dela.

Leta 1953 so začeli z gradnjo šolskega slossopja. Delavcem iz Prekmurja so pomagali odrasli in šolarji. Slovesna otvoritev šole je bila v sklopu praznika nekdanje občine Železniki 12. januarja 1958. Leta 1961 so v poslopju uredili dvorano, ki naj bi jo razen šole uporabljale tudi krajevne organizacije.

Od leta 1951 dalje se je učno osebje pogostokrat menjavalo. V Dražgošah so službovali: Franc Benedik, Marija Kranjc, Lojze Kržišnik, Ana Sajovic, Julči Strnad in Vida Svetek. Sedaj uči Pavla Suva že nekaj let. Učencev je bilo vsako leto manj. Leta 1956 ni bilo več 1. razreda. Ostali razredi so imeli pouk v kombiniranih oddelkih dopoldne in popoldne. Do polletnih počitnic 1956 so bili še v baraki, potem je bil pouk že v novi stavbi, čeprav še ni bila do kraja gotova. Leta 1957 je bilo le še 20 učencev.

Leta 1959 so se pionirji vključili v tekmovanje mladih združnikov. Sklenili so, da bodo vedno skrbeli za urejenost šole in bližnje okolice. Leta 1960 so se vključili v enoletno tekmovanje pri pionirskih igrah. Vsako leto priredijo praznovanje novoletne jelke. Januarja, ko Dražgošani praznujejo svoj spominski dan v okviru občinskega praznika in prihajajo k obletnicam dražgoške bitke bivši borci, zastopniki vojske in oblasti ter športniki, sodelujejo vedno tudi

šolarji-pionirji pri kulturnih in športnih nastopih. Vse šolske prostore ima tedaj na voljo štab prirediteljev smučarskih tekem »Po stezah partizanske Jelovice«.

Leta 1962 je šolski odbor sklenil s centrom za pionirska letovanja desetletno pogodbo, s katero je omenjeni center vzel v najem šolske prostore za počitniški čas. Najemnina naj bi se porabila za popravila šole. Leta 1964 je šola sprejela na letovanje 600 učencev iz ljubljanske šole Ledine. V zahvalo za lep sprejem so dražgoški šoli podarili star, a dober klavir. Tudi mnogi drugi obiskovalci so poklanjali šoli darove. Pionirska knjižnica se je tako precej obogatila.

Pred leti je skupščina občine Škofja Loka predlagala ukinitvev dražgoške šole zaradi premajhnega števila otrok. Vaščanom so prikazali dobre in slabe strani ukinitve, vendar so starši odločili, da je šola ostala, le učenci višjih razredov se vozijo v Železnike.

Z a l i l o g

Na Zalem logu se je pričel šolski pouk 30. septembra 1895. Najprej je učila Lavoslava Francova, eno leto tudi Josip Primožič, za njim Anton Kos, nato domačinka Kristina Veber. Kos je prevzel še ekskurendno šolo v Davči. Leta 1910 je šolski svet odločil, da so otroci iz Osojnika, Potoka, Zale in Spod. Davče prihajali le dvakrat na teden v šolo.

Med 1. svetovno vojno v letu 1917 je bila šola dolgo zasedena z vojaštvom, ki je šlo na italijansko bojišče. Vas je bila vedno polna vojaštva, posebno jeseni 1917, ko so se pripravljali na glavno ofenzivo na soški fronti. Ko je cesar Karl hotel na fronto, je bil promet tako otežkočen, da se je z Zalega loga moral vrniti po Selški dolini in ni mogel naprej. Po končani vojni je šlo skozi vas nad 200.000 vojnih ujetnikov. Takrat otroci niso imeli šole. Zaradi nove državne meje so nekateri otroci po vojni prihajali v zaliloško šolo iz šolskega okoliša Leskovic.

Kronika našteva težave, ki so ovirale šolski obisk, najprej nalezljive bolezni: 1910 španska bolezen, 1923/24 in 1958/59 škrlatinka, večkratne ošpice, norice, mumps, gripa, oslovski kašelj in zlatenica, dalje neprehodne poti pozimi, leta 1926 poplava, ki je odnesla mostove.

Med obema vojnama se je učiteljstvo prepogosto menjavalo. Kronika omenja Janka Benedičiča, Antonijo Bem, Dragico Ozvaldovo, Rudolfa Trilerja, Olgo Prosen in še vrsto drugih. Leta 1934 je šola postala dvorazrednica.

Ob okupaciji so Nemci 20. aprila 1941 prepovedali slovenski pouk. Oba učitelja sta zbežala v Ljubljano. Nemci so izselili več družin z otroki in požgali šolsko knjižnico. Hude hajke so bile novembra 1943 in hajka od 21. marca do 5. aprila 1945. Med NOB sta poučevala domačina Marija Markelj in Janez Kristan.

Po osvoboditvi se je začel pouk v začetku septembra 1945. Najprej je šolo vodil Janko Sicherl, nato Cecilija Kržišnik. Učencev je bilo takrat 67. Kržišnikova je še kot upokojenka poučevala ob skrčenem pouku. Od 1954 do 1959 sta bila na šoli Hinko in Slavica Nečimer. Nekaj let ni bilo učitelja in je prihajala učiti Cilka Sep iz Železnikov. Nečimer se je trudil za gradnjo nove stavbe. Leta 1959 so vaščani še imeli upanje na novo šolo, potem je šolska oblast odredila organiziran prevoz otrok v Železnike. Dve leti so se vozili v Selca, ker v Železnikih ni bilo še dovolj učilnic. Tako je šola na Zalem logu prenehala.

Ljudje so bili razočarani, saj so vsi želeli, da bi bila nova šola kulturno središče za vso okolico. Pomirili so se, ko so uvideli, da sta dober prevoz otrok in kvalitetni pouk njihovim otrokom le v korist.

Davča

Od leta 1896 je hodil v Davčo zasilno učiti najprej učitelj iz Sorice, nato z Zalega loga. Leta 1900 so ustanovili redno ekskurendno šolo. Pouk so imeli dvakrat na teden v kmečki hiši. Proti obvezni šoli je bil spočetka odpor, ker so gospodarji potrebovali otroke za pastirje.

Leta 1922 so uredili za učilnico največjo sobo v župnišču. V njej sta poučevala najprej župnik Rudolf Potočnik, za njim naslednik Andrej Kopitar.

Sredi aprila 1941 so Davčo zasedli Italijani, a so jih kmalu zamenjali Nemci. Ti so pregnali župnika Kopitarja in požgali župnišče, pri čemer so bile uničene šolske uradne knjige, učila in knjižnica. Nato je bil nekaj mesecev nemški pouk, ki so ga otroci obiskovali le iz strahu. Novembra 1944 so partizani začeli s slovensko šolo. Pouk je bil po kmečkih hišah, zdaj tu, zdaj tam. Šolarji so mnogokrat pomagali partizanom.

Po osvoboditvi je bilo v Davči skoraj sto otrok za šolo. Zasilno učilnico so uredili na hlevu pri Jemčevih. Pouk je bil dopoldne in popoldne. Prvi in drugi razred sta imela ločen pouk, tretji in četrti pa skupen. Vsak drugi dan so prišli v šolo isti otroci. Davčarji so začeli zbirati sredstva za zidavo nove šole. Za to se je posebno zavzel gospodar Ivan Prezelj-Podgrivar. Otvoritev nove šole je bila 25. oktobra 1953. Vaščani so ponosni na svojo šolo, saj je postala pravo kulturno središče kraja. Šola ima dve učni moči. Učno osebje se je mnogokrat menjalo. Leta 1970/71 je bila prvič »mala šola«, ki je pomembna za razloženo vas, da pridejo otroci že pred šolsko obveznostjo skup in se vživijo v družbo. Sedaj poučujeta učiteljici Francka Bevk in Marija Šavli. Dvorano v šoli uporabljajo tudi družbene organizacije in delavno turistično društvo, ki se je v zadnjih letih začelo uveljavljati predvsem z »dnevom teric«.

Davška šola je pomemben vir za napredek vasi in za ohranjanje mladih na domačijah.

Podlonk

Šola, ustanovljena leta 1904, je služila za Podlonk, Prtovč in zaselek Draboslovico. Pouk je bil spočetka v hiši Jožeta Šturma (Pavlina), pozneje v hiši Franca Eržena (Gotnarja). Do leta 1920 je bil ekskurendni pouk. Enkrat tedensko je prihajal poučevati učitelj iz Selc, najprej Josip Jeglič, za njim Ivan Mihelčič. Jeseni 1920 je postala šola samostojna enorazrednica. V Podlonk je prišla redna učna moč. Leta 1926 je občina Selca kupila zemljišče in hišo od Franca Gartnerja (Pavlučka) in jo dala prezidati za šolo. V Podlonku so službovali Franja Miklavčič, Ivana Simončič, Franja Macarol, Helena Jenko, Ana Šubic, Stanislava Debeljak, Anton Belehar, Berta Spazzapan, Amalija Šlibar in Marija Merčun.

Med 1. svetovno vojno vojni dni ni bilo pouka. Med 2. vojno so Nemci v novembrski ofenzivi 1942 požgali prtovške hiše in so se tri družine naselile v podlonški šoli.

Po končani vojni se je pričel redni pouk 3. novembra 1945. Enorazrednico so razširili v dvorazrednico. Ko so se začeli prebivalci seliti v dolino, je bilo vedno manj otrok. Leta 1956 jih je bilo le še 22, medtem ko jih je bilo prej navadno od 70 do 80. V šoli so se vaščani zbirali k raznim predavanjem in sestankom. V letih 1947 do 1950 so bili izobraževalni tečajji za odrasle. V šoli so vsako leto gostovale kulturne skupine iz Kranja in Loke. Leta 1950 je prišla v Podlonk zdravstvena ekipa in popravila zobe otrokom in odraslim. Mlečno kuhinjo

so ustanovili leta 1958. V Podlonku so bila večkrat srečanja bivših borcev, pri njih so sodelovali učenci in učiteljice. Tudi za veliko prireditev 22. julija 1969 na Prtovču so pomagali pri pripravah. Leta 1951 je huda toča napravila mnogo škode tudi na šolski stavbi in na vrtu. Leta 1952 dolgo ni bilo pouka, ker je zapadlo izredno veliko snega. Leta 1960 so učilnico uredili v bivši pisarni, prejšnjo učilnico pa so uporabljali za sestanke vaščanov in predavanja. V letu 1957 so vaščani uredili del ceste, ki gre od prtovške ceste proti Podlonku. Kupili so tudi plug za pluzenje ceste.

Leta 1963 je postala podlonska šola podružnica osemletke v Železnikih. V šolskem letu 1964/65 je obiskovalo šolo samo 8 učencev. V višje razrede so hodili v Železnike. Nato so se vsi učenci prešolali v matično šolo, le v najhujši zimi je imela nižja skupina pouk v Podlonku. Na željo staršev pa so leta 1967/68 uvedli spet redni pouk v domači šoli. Vaščani so končno spoznali, da bo obstoj šole nemogoč zaradi premajhnega števila otrok. Na razpis službenega mesta učitelja se tudi ni nihče javil. V šolskem letu 1971/72 so se vsi učenci prešolali v Železnike. Starši so zahtevali reden in varen prevoz šolarjev in dobro vzdrževanje ceste. Šolsko poslopje služi zdaj kot kulturno središče Podlončanov.

V Podlonku so po osvoboditvi službovali: Barica Brilej, Julija Oblak, Vera Vidic-Šmid, Marija Rak, Saša Šubic in Olga Štucin.

Z a b r d o

Za otroke podratitovških vasi Zg. Danje, Trojar, Zabrdo, Ravne in Torka se je začela ekskurendna šola leta 1906 v slabi stavbi v Zabrdu. Enkrat na teden je hodil učitelj Josip Primožič iz Sorice, po letu 1925 pa Martin Železnik. Leta 1915 je pouk za nekaj časa prenehal, ker je učitelj šel v vojsko. Ko se je vrnil, se je šola spet začela. Starši so želeli, da bi bila v Zabrdu ustanovljena redna šola. Leta 1928 so Podgore dobile enorazrednico. Pouk je še kar v redu potekal, ovirale pa so ga bolezni, pozimi pa sneg, ki ga je včasih toliko zapadlo, da še do soseda ni bilo mogoče.

Učitelj Rado Kovač, ki je služboval tu zadnja leta pred 2. vojno, se je po-tegoval za novo stavbo. Z zidanjem so pričeli leta 1940 in spravili do začetka vojne stavbo pod streho. Ves čas okupacije je bilo poslopje prazno, okenske šipe so pobrali za partizansko bolnišnico. V šolskem letu 1953/54 so stavbo dokončali.

Po osvoboditvi je prišla v Zabrdo učiteljica Ana Omahen šele oktobra 1945. Vpisalo se je 28 učencev. Pouk je imela dopoldne za višjo, popoldne za nižjo skupino. Leta 1957 je bil redni pouk prekinjen, ker je bil učitelj premeščen v Sorico in je od tam hodil poučevat dvakrat na teden. Leta 1959 je zabrska šola postala podružnica šole v Sorici. Soloobveznih otrok je bilo vedno manj, leta 1965 le 14, 1970 pa le še 6, ker so se mladi ljudje odselili v dolino. Učitelj Matjaž Kopač je sklical sestanek podgorskih vaščanov, ki so se končno vdali, da za tako malo otrok ni vredno šolo vzdrževati. Tako je po 65 letih obstoja prenehala »najvišja šola« v Sloveniji.

V Zabrdu so službovali po osvoboditvi: Stanislav Žontar, Marjan Knè, Boris Frelih, Valerija Zupanc-Kmet, Ivan Stegovec, Milka Frelih-Gartner, Marko Veber in zadnji Matjaž Kopač.

M a r t i n j v r h

Tu so šolo ustanovili leta 1907. Bila je ekskurendna, dvakrat tedensko je prihajal učitelj iz Železnikov. Učilnica je bila v Benceljnovi hiši, ki jo je po-

znejše odkupila pašna zadruga iz Selc in je še sedaj zadružna last. Od 1918 je prihajal učitelj od Sv. Lenarta, nekaj časa je učil tudi župnik Langerholc, ki ga kronika omenja kot izredno dobrega pedagoga. Pogosto so menjali značaj šole. Leta 1924 je postala zasilna šola, 1926 spet ekskurendna, 1929 redna eno-razrednica, 1930 spet ekskurendna, takoj nato so jo imenovali »začasna šolska stanica«. Z nastopom učitelja Ivana Tometa se je spremenila v redno osnovno šolo. Tedaj je imela 40 do 50 šolarjev. Tometa so premestili v Selca, pa se je kmalu vrnil. Sredi leta 1933/34 ga je zamenjal Franc Može, a že naslednje leto je spet prišel nazaj. Po enem letu je prišel učitelj Ivan Lampič. Pogoste menjave so slabo vplivale na šolsko delo.

Vaščani so leta 1934/35 začeli pripravljati gradnjo nove šole. Ko je sreska izpostava v Škofji Loki razpisala komisijski ogled, so se ga udeležili vsi vaščani. Z gradnjo so pričeli 15. junija 1936. V temelj so vzdali listino z opisom priprav. Že 18. oktobra 1936 je bila zgradba postavljena. Imenovali so jo »obmejna narodna postojanka«, časopisi so pisali, da je prava »planinska vila« v višini 954 m. Temelji in del pritličja so iz betona, sicer pa je lesena. Na šolskem zemljišču so uredili »učno travnišče«, kjer so učenci gojili razne vrste trav in krmnih rastlin.

Ker je bilo več učencev, je šola leta 1936 postala dvorazrednica. Učila sta zakonca Lampič, za njima Franc in Mara Vidmar. Pouk je v redu potekal do 6. aprila 1941. Tedaj so vas zasedli Italijani, teden dni zatem so jih zamenjali Nemci. Učitelja in učiteljico so spodili iz šole in jo zapečatili. Vaščani so podpirali partizane in Nemci so začeli s strahovanjem. Po zamisli propagandnega referenta gorenjskega odreda Nika Žumra so pod kletjo v šoli zgradili tehniko, ki je Nemci nikoli niso odkrili. Od avgusta 1944 je otroke poučeval Franjo Kosec iz Železnikov po domovih, nazadnje kar v šoli.

Po osvoboditvi sta se vrnila zakonca Vidmar. V novembru 1947 je nastopil službo Jakob Ušeničnik, ki se je posebej zavzel za napredek kmetijstva. Za vaščane so bili v šoli tečajji in predavanja. Leta 1951 so obnovili tehniko škofje-loškega odreda. Šolo so obiskovali kolektivi raznih tovarn, pozimi pa učenci-smučarji iz raznih šol.

Po odhodu učitelja Ušeničnika so se učne moči večkrat menjavale, včasih je bila šola celo brez učitelja. Število šoloobveznih otrok se je manjšalo, ker so se mladi ljudje odseljevali v dolino. Leta 1952 so se najboljši učenci vpisali v nižjo gimnazijo v Železnikih. V šolskem letu 1958/59 je bilo le 15 učencev. Leta 1960 vse leto ni bilo pouka. Naslednje leto je bil v Martinj vrh dodeljen učitelj Jože Šmid iz Železnikov. Učencev je bilo 13, učil jih je za šest razredov. Večkrat je grozila ukinitve šole. Leta 1962 je šola postala oddelek matične šole v Železnikih. Šolsko poslopje so uporabljali kot »hišo za vse«. Zabave s plesom so končno prepovedali. V letu 1968/69 sta bila samo še dva razreda. Vsi drugi učenci so se vozili v Železnike. Sedaj že nekaj let poučuje učitelj Trpin.

Pionirji so že med NOB pomagali odraslim. Leta 1948 so prejeli prvo nagrado pri prirodoslovnem tekmovanju. Pogozdovali so pri kmetih, nabirali arniko, obdelovali šolski vrt in drevesnico, krasili grobove padlih, imeli smučarske tečaje itd.

Po napeljavi elektrike leta 1955 je šola leta 1960 dobila gledališki oder in s tem večji pomen kot vaško središče kulturnega življenja.

Bukovščica

Že dolgo pred pravim rednim poukom sta župnik in organist poučevala otroke bukovškega okoliša najpotrebnejšega računanja, branja in pisanja. Zapisniki povedo, da je že leta 1871 obiskovalo ta pouk 71 otrok. Nekateri pa so hodili v nedeljsko šolo. Leta 1909 je oboleli župnik Anton More prenehal s poučevanjem. Deželni šolski svet je 18. februarja 1909 odločil, da se zasilna šola reaktivira. Prišla je prva učiteljica Ivana Mrharjeva in za njo Marija Papler, ki je ostala v Bukovščici šest let. Ker je število šoloobveznih otrok raslo, je postal učni prostor v župnišču premajhen. Že leta 1907 so začeli misliti na lastno šolsko poslopje. Šele po tretjem komisijskem ogledu parcele leta 1911 so začeli z delom. Stroške za gradnjo, notranjo ureditev in opremo je prevzela občina Selca, pomagal je tudi kranjski deželni zbor. Slovesna otvoritev nove šole je bila 3. novembra 1912. Šolski okoliš je že takrat obsegal Bukovščico z zaselki Hrib, Kras, Laško, Dunaj, Plano, vas Pozirno z zaselkom Potok, Strmico, Lavtarski vrh in Knape z zaselkom Hudi laz.

Šola je bila dolgo časa enorazrednica. Večkrat je imela po 90 ali nad sto učencev. Za Marijo Papler, ki je odšla leta 1917, so tu službovali Angela Groznik, Štefan Schein, Lucijan Orel in Ivana Košar. Najbolj se je trudil za otroke in odrasle dolgoletni učitelj Oskar Hrast, ki je prišel v Bukovščico leta 1926 in ostal tu 25 let. Pri izvenšolskem delu mu je vneto pomagala žena Alojzija, ki je poučevala v šoli ročno delo. Ko je bil leta 1937 odprt še drugi razred, je prišla učiteljica Helena Krušič.

Šolsko delo so vznemirjali razni izredni dogodki in bolezni. Ko je bil maja 1915 v Knapih požar, so v šoli negovali opečnega triletnega dečka, a ga niso mogli rešiti. Istega leta je nekaj šolarjev umrlo za davico. Leta 1917 so se razpasle hude ošpice, jeseni 1919 močna gripa, imenovana takrat španska bolezen, 1923 škrlatinka. Pri obolenjih otrok se je pokazala velika nevednost staršev. Zato je šola večkrat organizirala poučna predavanja za vse prebivalce in uvedla zdravstveno vzgojo tudi v šolski pouk.

Po zadnji vojni je bila šola spet enorazrednica. Učiteljice so se naglo menjavale. Tu so službovale Ana Sajovic, Irma Tomažin, Lidija Primožič, Franca Gruber-Leben, Angela Rožman, Milena Kumelj, Julči Strnad in Mira Črtalič ter učitelj Albin Rehberger. Za gospodarski napredek vasi sta se posebno zavzemala Oskar Hrast, ki se je po osvoboditvi vrnil v Bukovščico za šest let, in Marjan Knè, ki je bil premeščen iz Zabrda.

Po vojni je bilo potrebno marsikatero popravilo na stavbi. Leta 1961 so napravili načrt za prenove šole, ki naj bi služila tudi kulturnemu delovanju v vasi, a se ni uresničil. Dne 26. decembra 1953 je v teh vaseh in v šoli zagorela električna luč.

Pionirska organizacija deluje v Bukovščici od osvoboditve. Najbolj delavna sta bila pevski in smučarski krožek.

Več let so učenci višje skupine hodili v šolo na Bukovico. V šolskem letu 1964/65 so jih v celoti prešolali v Škofjo Loko, kamor se vozijo z avtobusom. Otrok je vedno manj in so že predlagali, da se ukine 4. razred, vendar vaščani želijo, da 4. razred ostane v domači šoli.

Bukovška šola ima ohranjeno šolsko kroniko za dobo od 1909 do 1939 in od 1953 do 1964.

Pri Sv. Lenartu se je pričel zasilni pouk že okoli 20 let prej, kot so ustanovili ljudsko šolo. Za zasilno šolo se je posebno zavzel tedanji župnik Primož Peterlin, ki je tu služboval 25 let. Ljudsko šolo so ustanovili na pobudo okrajnega šolskega nadzornika Andreja Žumra in z veliko denarno podporo dr. Jerneja Zupanca, ki je bil doma v bližnjem Martinj vrhu. Oba, župnik Peterlin in dr. Zupanc sta nagovarjala ljudi, da so bili pripravljeni pomagati. Hodila sta od hiše do hiše in razlagala velik pomen nove šole. Marsikje sta naletela na gluha ušesa. Še celo takrat, ko je že prišla komisija na ogled stavbnega zemljišča, so nekateri še nasprotovali zidavi. Kljub vsem zaprekam se je pomladi 1894 delo začelo. Leta 1896 je nova šola že služila svojemu namenu. Šele pozneje so ljudje spoznali požrtvovalnost pobudnikov. Hvaležni so bili župniku Peterlinu in dr. Zupancu. V spomin na dobrotnika Zupanca so v šolski veži vzdali spominsko ploščo.

Ko je nastopil službo v novi šoli učitelj Anton Germek, je prosil starše, naj bodo naklonjeni šoli in naj otroke redno pošiljajo k pouku. Niso pa prihajali vsi, v začetku je bilo le okoli 50 učencev, toda po nekaj mesecih je bilo v šoli že 70 otrok. Od tedaj naprej je pouk potekal kar v redu.

Požrtvovalni 87-letni dr. Jernej Zupanc je obiskal učence v novi šoli julija 1897 in jih obdaril. Svojega dobrotnika so dostojno sprejeli v okrašeni šoli ob prisotnosti staršev in šolskega odbora. Ko je naslednje leto dr. Zupanc umrl, so se udeležili pogreba v Ljubljani mnogi domačini in zastopniki šole.

Leta 1898 so pričeli s ponavljalno šolo. V šolskem letu 1899/1900 sta bila pri Sv. Lenartu že dva oddelka. V tistem letu je izredno huda zima močno ovirala redni obisk šole. V letih 1900 do 1905 je voditelj večkrat priredil poučna kmetijska predavanja. Ko je Germek odšel službovat na Bukovico, je prišla učiteljica Antonija Rakovec in nato še Ana Dragatin. Zvrstilo se je še več učiteljic: Iva Merhar, Roza Juvan, Terezija Rant in druge.

Šolski okoliš je po letu 1910 po novem odloku obsegal Sv. Lenart z zaselkoma Debelo brdo in Hodice, Ravnj, Rovt, Dragobaček, Zg. Lušo, Rastovke, Ostri vrh in nekaj hiš Stirpnika. Okrajni šolski svet v Kranju je izdal odlok, da smejo otroci iz Zg. Luše, Ostrega vrha in Stirpnika v času od 1. novembra do 31. januarja obiskovati šolo le dve uri dnevno. Tisto leto je bilo v okolišu 77 šoloobveznih otrok in 17 iz ponavljalne šole. Leta 1912 so pri Sv. Lenartu spremenili učni čas. Višja skupina je imela pouk od 7. do 10. ure, nižja pa popoldne od 3. do 6. ure. Od leta 1910 je poučeval Ivan Perko, leta 1912 je prišla učiteljica Marija Gabrovšek in ostala na šoli 8 let.

Med prvo svetovno vojno so otroci izvedli razne nabiralne akcije za vojake, a so se tega kmalu naveličali, ker so bile akcije prepogoste in so mnogi sami trpeli pomanjkanje. Obisk šole je bil precej nereden, ker so morali otroci pomagati pri kmečkem delu. Učitelji so posvetili precej pozornosti kmetijskemu pouku in boju proti alkoholizmu.

Leta 1919 se je pričel pouk na ekskurendni šoli v Martinj vrhu. Ker je manjkalo učiteljev, je decembra 1920 prevzel pouk pri Sv. Lenartu lenarški župnik Janez Langerholc. V tem času je napisal več povesti, ki so izšle v raznih mladinskih listih. Po dveh letih je prišla spet učiteljica Gabrovšek, a Langerholc je poučeval le še v Martinj vrhu. Leta 1922 je bil spet imenovan za pomožnega učitelja pri Sv. Lenartu. Leta 1924 je bil razrešen službene dolžnosti. V šolskem letu 1924/25 je bilo v šoli 69 otrok. V tem času so se kar trikrat

menjali učitelji. Večkrat ni bilo pouka. Izkaz so dobili le tisti, ki so plačali predpisani kolek. Naslednje leto je bilo po vseh šolah uvedeno novo ocenjevanje. Leta 1926 je prišla k Sv. Lenartu učiteljica Tončka Kette. Leta 1930 so ukinili ponavljalno šolo zaradi premajhnega števila otrok.

Po zelo uspešnem šolskem in izvenšolskem delu je po 10 letih odšla od Sv. Lenarta učiteljica Kettejeva. Prišel je Ciril Žalohar. Ko je šola postala dvo-razrednica, je prišla še Helena Demšar. Po enem letu jo je zamenjala Rozalija Pinter in ostala do ukinitve šole aprila 1941.

Učiteljico so Nemci pregnali. V šolo je 7. julija 1941 prišel nemški učitelj, a je učil le mesec dni. Šolo je obiskovalo samo 30 učencev od 11. leta starosti dalje. Drugi nemški učitelj je ostal tri tedne. Šolski prostori so nato ostali prazni, le od časa do časa so se v njih nastanile partizanske edinice. Vrt so obdelovali sosedovi. Knjige iz šolske knjižnice so ljudje raznesli, da bi jih Nemci ne uničili. Pol leta je poučeval otroke po hišah Tone Kosec iz Železnikov. V decembru 1944 so partizani minirali šolo, da bi se v njej ne vgnezdil sovražnik. Otroci so partizanom velikokrat pomagali pri raznih akcijah.

Po osvoboditvi se je začel pouk oktobra 1945 v zasilni sobi na pol podrte šole. Učitelj Vidmar je učil poldrug mesec, nato je odšel v Martinj vrh, sem je pa prišla učiteljica Peternelj. Pozneje se ji je pridružila še Ivica Jesih.

Uradni naziv za vas je bil odslej Lenart nad Lušo. S šolskim letom 1946/47 so ustanovili enorazrednico v Zg. Luši in se je vanjo vključilo precej otrok. Do leta 1947 so se pri Lenartu učne moči pogosto menjale. Učitelj Alojz Markič je prirejal tudi izobraževalne tečaje. Za njim so službovali Mitja Črnjač, Rado Pavlin in Kati Verčič. Zaradi pomanjkanja učiteljskega kadra so poslali k Lenartu upokojenega učitelja Ivana Stegovca. Ta se je posebno zavzel za pouk glasbe. Leta 1963 je šola spet postala enooddelčna. Višja skupina se je vključila v šolo na Bukovici, z januarjem 1964 pa v Škofjo Loko. Celotni okoliš Bukovice, Bukovščiće in Lenarta se je priključil matični šoli v Škofji Loki. Na lenarški šoli že nekaj let deluje učiteljica Ivanka Sluga.

Pionirska organizacija je pomagala pri urejanju šole, pri gradnji Loške kočice pod Starim vrhom in pri postavitvi spomenika padlim.

Šoli je izkazal veliko naklonjenost Urban Zupanc, ljubljanski trgovec in nečak dobrotnika dr. Jerneja Zupanca. Večkrat ji je podaril zbirke knjig.

Leta 1900 je v okolišu razsajala davica, večkrat mumps, oslovski kašelj in gripa, posebno huda leta 1933 in 1962.

Za obnovo porušene šole so leta 1946 ustanovili gradbeni odbor. Vaščani so pomagali pri odstranjevanju ruševin in popravljanju ceste. Ker je primanjkovalo denarja, stekla in okovja, se je delo vleklo skozi več let.

V šolskem letu 1970/71 je bilo le še 23 učencev. Sedaj so pri Lenartu samo nižji razredi. Drugi učenci se vozijo s kombijem v Škofjo Loko. Malo šolo so prebivalci toplo sprejeli.

Bukovica

V bukoviškem okolišu je bil zasilni pouk že okoli leta 1900. Takrat je neki učitelj Ambrožič, ki ni mogel dobiti stalne službe, ker je bil vdan pijači, učil pozimi v zgornji »hiši« Orlove domačije pri Sv. Tomažu. Hranil se je vsak teden v drugi hiši. Dobil je tudi denarno nagrado. Disciplino mu je pomagal vzdrževati gospodar Orel, ki je bil čevljar. Kadar učitelj ni zmozel doseči reda, je posegla vmes čevljarjeva »kneftra«. Iz drugih vasi so hodili otroci v šolo

v Selca, nekateri tudi v Škofjo Loko. Oddaljeni otroci so šolo zelo neredno obiskovali. Prebivalcem se je porodila misel na lastno šolo. Za to so se posebno zavzemali bukoviški gospodarji Janez Podobnik, Janez Fojkar in Janez Kankelj. Selška občina je takrat imela veliko drugih obveznosti in je želela, da bi s šolo na Bukovici še malo počakali. Končno pa so le zmagali prebivalci Bukovice in okolice. Oblast je izdala dovoljenje za ustanovitev šole. Potem so se prebivalci posameznih vasi prerekali, kje naj bi stalo šolsko poslopje. Dolgo so hodile komisije na teren in iskale najprimernejši prostor. Šola je bila dozidana leta 1903. V njej se je takoj začel redni pouk. V šolski okoliš so spadale vasi Bukovica, Ševlje, Stirpnik, Praprotno, Sv. Tomaž, Sp. Luša z zaselkom Rantovše in nekaj hiš Križne gore.

Prvi redni učitelj je bil Anton Germek. Ni bil samo dober učitelj, tudi vaščanom je pomagal z delom in nasveti. Posebno se je posvetil sadjarstvu. Za njim je prišla Antonija Jesenko, potem Janko Leban, mladinski pesnik in pisatelj, ki je pisal v Vrtec in Zvonček. Po njegovi upokojitvi je prišla na Bukovico učiteljica Tavčarjeva, za njo Urbančičeva in nato Ljuba Lendovškova. V šolskem letu 1926/27 je prišel Janko Štefe, čez nekaj let pa je nastopil službo učitelj Oton Fink. Ta je bil na Bukovici do okupacije in še po okupaciji nekaj mesecev. Število učencev je zelo naraslo, v tem času jih je bilo nad sto. Leta 1930 se je šola razširila v dvorazrednico. Kot druga učna moč je bila nameščena Olga Šmid, roj. Jeglič. Na Bukovici je ostala šest let. Leta 1938 so pritlično šolsko poslopje dvignili v enonadstropnico. Spodaj sta bili dve učilnici, zgoraj učiteljsko stanovanje.

Ob razpadu stare Jugoslavije so učili na Bukovici že trije učitelji: Oton Fink, Minka Kalan in Angela Štularjeva. Vse tri so okupatorji pregnali. Kalanova se ni več vrnila iz taborišča. Med okupacijo sta prišla dva nemška učitelja. Priredila sta tudi tečaj za odrasle. Otroci in odrasli se niso ničesar naučili. Nemški pouk se je kmalu nehal. Poslopje je za dalj časa zasedla nemška policija. V začetku leta 1945 so partizani šolo požgali, ker so zvedeli, da se hoče v njej spet naseliti sovražnik. Zgorel je ves inventar in arhiv.

Po osvoboditvi se je pouk začel 1. junija 1945. Vrnil se je Oton Fink. Začasno je bil pouk v Podrekovi hiši št. 1. Poleti je prišla še učiteljica Vladislava Rustja. Ko je jeseni Fink odšel, so službovali na šoli še Karl Jeretina, Francka Gruber, Ana Sajovic in od leta 1946 do 1953 Mara Vidmar, Danica Vavpotič in Marija Rovtar. Mara in Ciril Jelovšek sta prišla leta 1954. Ciril Jelovšek je odšel leta 1960 v Škofjo Loko za pedagoškega svetovalca. Potem so bili na Bukovici še: Julči Strnad, Marija Bertonec, Maksa Podnar, Janja Tavčar, Anton Bogataj in Kristina Sokolov. Vsi so bili le krajši čas na tem službenem mestu. Leta 1965 sta prišla Stane in Marija Pečnik. Na Bukovici sta že sedem let.

Ljudska oblast je na pobudo prebivalstva Zgornje Luše ustanovila tam šolo enorazrednico, da so jo obiskovali otroci iz Zg. Luše, Rantovš, Jarčjega brda in iz nekaterih hiš Sp. Luše in Stirpnika.

Leta 1946 je bilo v šoli na Bukovici 65 otrok. Iz Podrekove hiše so se vselili v še ne povsem urejeno šolsko poslopje. Šolo in šolsko opremo so leto za letom obnavljali in dopolnjevali tako, da sedaj dobro služi svojemu namenu.

Na šoli deluje pionirski odred bratov Golob. Pionirji so se uveljavljali ali se še uveljavljajo v raznih kroških (šahovski, prirodopisni, lutkovni, modelarski, atletski, literarni, vrtnarski, pevski, dramski). Pod Vidmarjevim vodstvom so ustanovili šolsko zadrugo. Priredili so razna tekmovanja in nabiralne akcije.

Sodelovali so pri odkritju spominske plošče na rojstni hiši očeta pošne znamke Lovrenca Koširja v Spodnji Luži 21. avgusta 1948. Dne 24. septembra 1949 so nastopili pri odkritju spomenika talcem v Dolenji vasi, s programom so se udeležili tudi odkritja spomenika padlemu Poljaku na Praprotnem 1. septembra 1968. Kadar se pride poklonit na njegov grob kaka napovedana poljska delegacija, izvedejo pionirji primeren program. Leta 1968 so obiskali vse hiše šolskega okoliša in razdelili vabila za referendum o samoprispevku za gradnjo šol.

Učiteljstvo sodeluje v vseh vaških organizacijah, prireja razne tečaje. Šola je na voljo za razna predavanja, sestanke, zborovanja in tečaje. Leta 1970 je bukoviška šola na proslavi 25-letnice osvoboditve prejela priznanje za ohranjanje tradicij NOB.

Viri:

- Kronike vseh šol v dolini
- Učiteljski tovariš 1890, str. 381
- Slovenski učitelj 1933, str. 59
- Slovenski biografski leksikon I. knjiga, Lj. 1925—1932
- Zgodnja Danica 1855
- Levičnik J. Šola v Zeleznikih, 1898